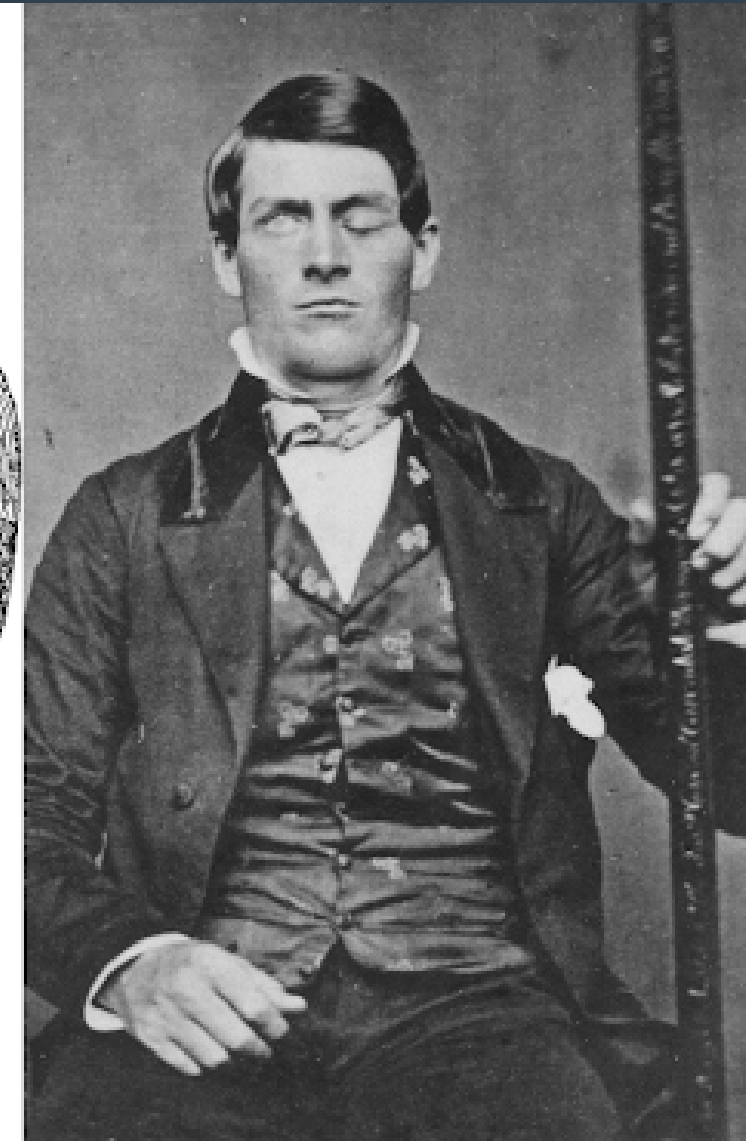
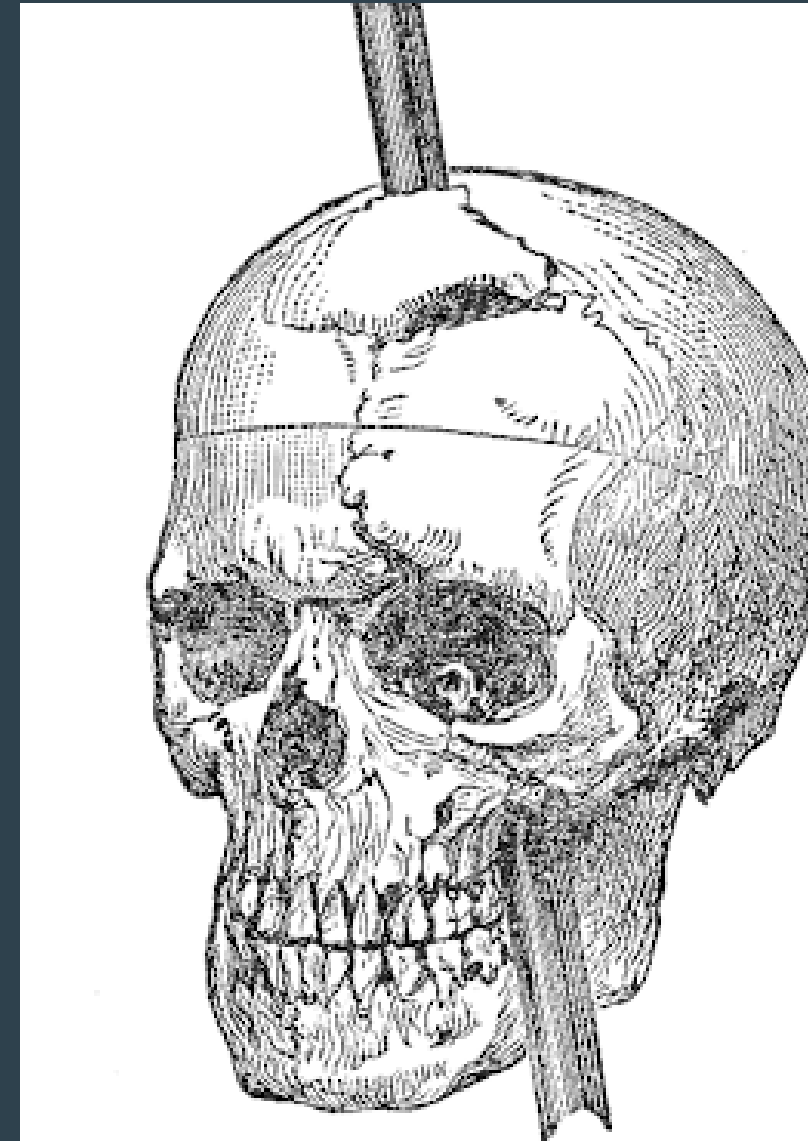

KLINIKAI SZAKPSZICHOLOGUS KÉPZÉS

A tudat és gondolkodás zavarai

Farkas Kinga, 2021.09.21.

Tudat

DEFINÍCIÓ

*"A tudat a központi idegrendszernek az a **legmagasabb rendű szintetikus funkciója**, melynek révén a lelki és testi törétéseinket, a külvilág behatásait és történéseit adekvát módon ismerjük fel."* (Nyírő Gyula, 1971)

Tudatzavarok

Tudati éberség

Tudati integritás

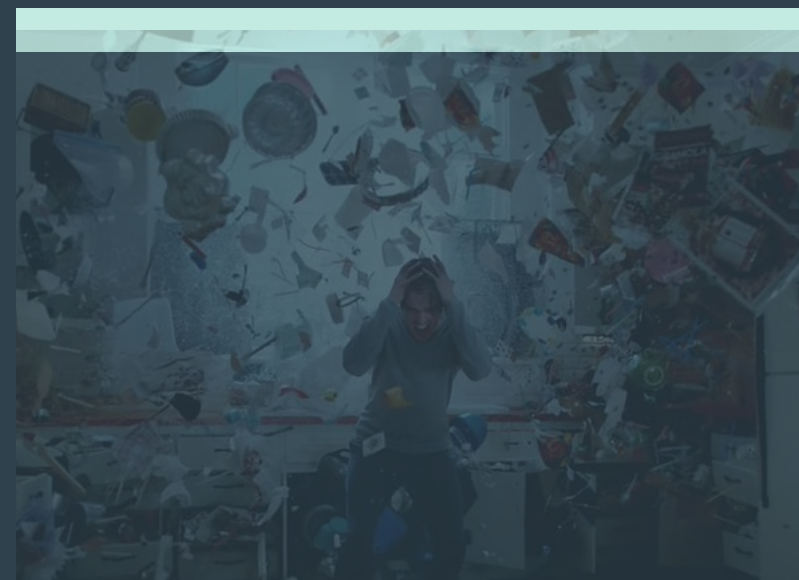

Tudat világossága

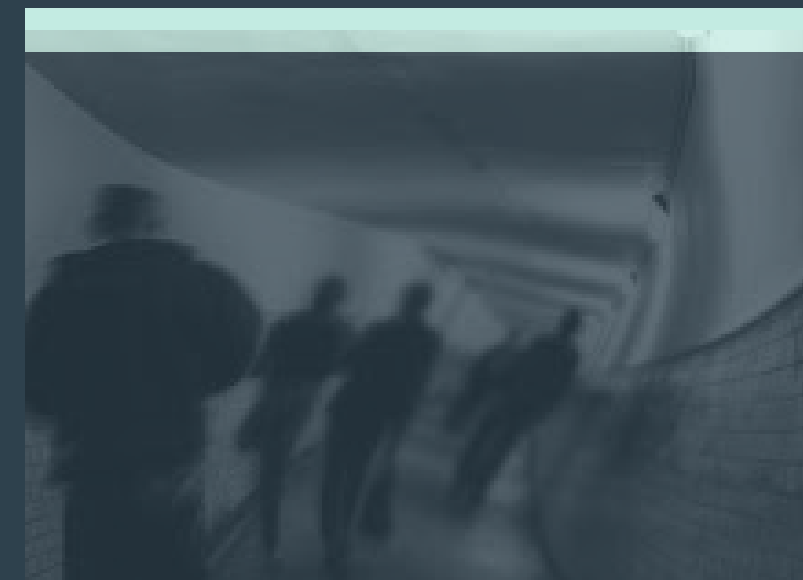
Tudatzavarok

Tudati éberség

Tudati integritás

Tudat világossága

Tudatzavarok

Tudati éberség (vigilitás)

- A tudat energetikai komponense
- Mély alvás <---> nagyfokú izgatottság
- Fiziológias variációk:
 - (-) Fáradtság, monoton környezet, nyugtatók, sok alkohol
 - (+) Izgalom, koffein, stimulánsok, kevés alkohol, szerelem

Tudati éberség (vigilitás) zavarai

- Hypnoid tudatzavarok - Hypovigil állapotok (organikus, drog)
 - Kábultság (Benommenheit)
 - Somnolentia: aluszékonyság
 - Sopor: fájdalomingerrel ébreszthető
 - Coma
- Hypervigil állapotok (mánia, sch., drog)
 - Extatikus állapot
 - Exaltáció
- Nem-hypnoid tudatzavarok
 - Permanens vegetatív állapot
 - Akinetikus mutizmus
 - Locked-in szindróma

Tudatzavarok

Tudati éberség

Tudati integritás

Tudat világossága

Tudatzavarok

Tudati integritás

A tudati folyamatok összerendezettsége

- Normál variánsok:
 - (-) Szórakozottság, meditációs gyakorlatok (ellazulás)
 - (+) Fokozott figyelmi koncentráció, autogén tréning, hipnózis, anyai szeretet, szerelem

Tudatzavarok

Tudat integritációjának zavara (ép vigilitás mellett) tenacitás, rögzíthetőség

Csökkenő tudati integritás; pszichózisokban

- Kuszaság, konfúzió: szórakozottságtól teljes szétesésig (amentia)
- Wahn (tévely) állapot

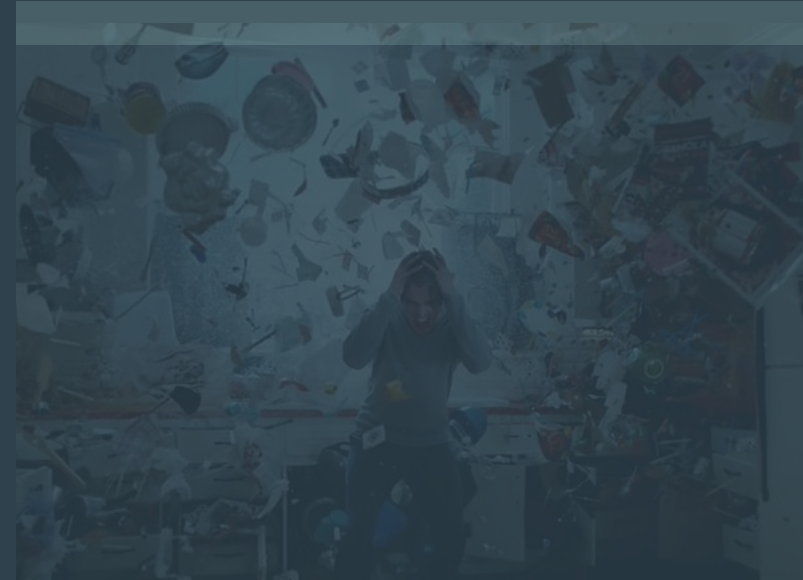
Tudatszűkült állapotok (fokozott integritás)

- Elfogultság
- Preszuicidális szindróma
- Rövidzárlati cselekmény, explozív reakció

Tudatzavarok

Tudati éberség

Tudati integritás

Tudat világossága

Tudati világosságának zavarai

(vigilitás és integritás együttes zavara)

- Oneroid (álomszerű) állapot
 - Temporális epilepszia, drog
- Tenebrozítás (homályállapot)
 - Rendezett: látszólag adekvát viselkedés, részben orientált, amnézia: disszociatív fúga
 - Rendezetlen: inadekvát, dezorientált viselkedés: epilepszia, org., drog
- Delírium

Tudati világoosságának zavarai

(vigilitás és integritás együttes zavara)

- **Delírium**

- Tudati vigilitás, integritás súlyos zavara
- Orientáció és figyelem zavara
- Tömeges hallucinációk (vizuális, akusztikus, tapintási)
- Összerendezetlen beszéd és magatartás
- Súlyos organikus betegségek: kiszáradás, láz, keringészavar, encephalopathiák
- Alkoholmegvonás, droghatás

Gondolkodás

DEFINÍCIÓ

"A gondolkodás a speciális feladathelyzet által determinált belső tevékenység, az információfeldolgozás magasabb szintje."

(Németh, 2021)

Megismerés folyamata

- észlelés (percepció)
- felismerés (appercepció)
- képzetek és
- fogalmak kialakulása

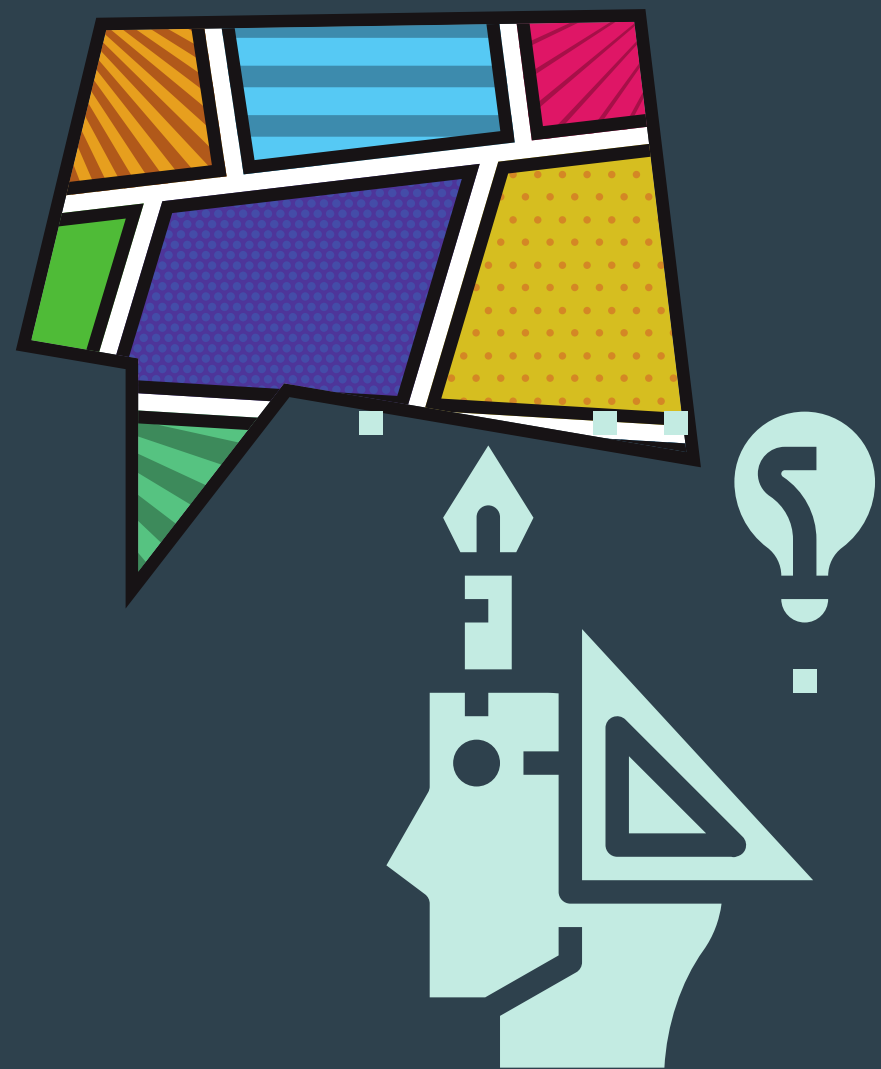
1. Asszociáció - képzetek, fogalmak társítása

2. Célképzet - gondolkodás fogalmakkal, asszociációk mentén)

Fogalomalkotás - Ítéletalkotás - Következtetés

Gondolkodászavarak

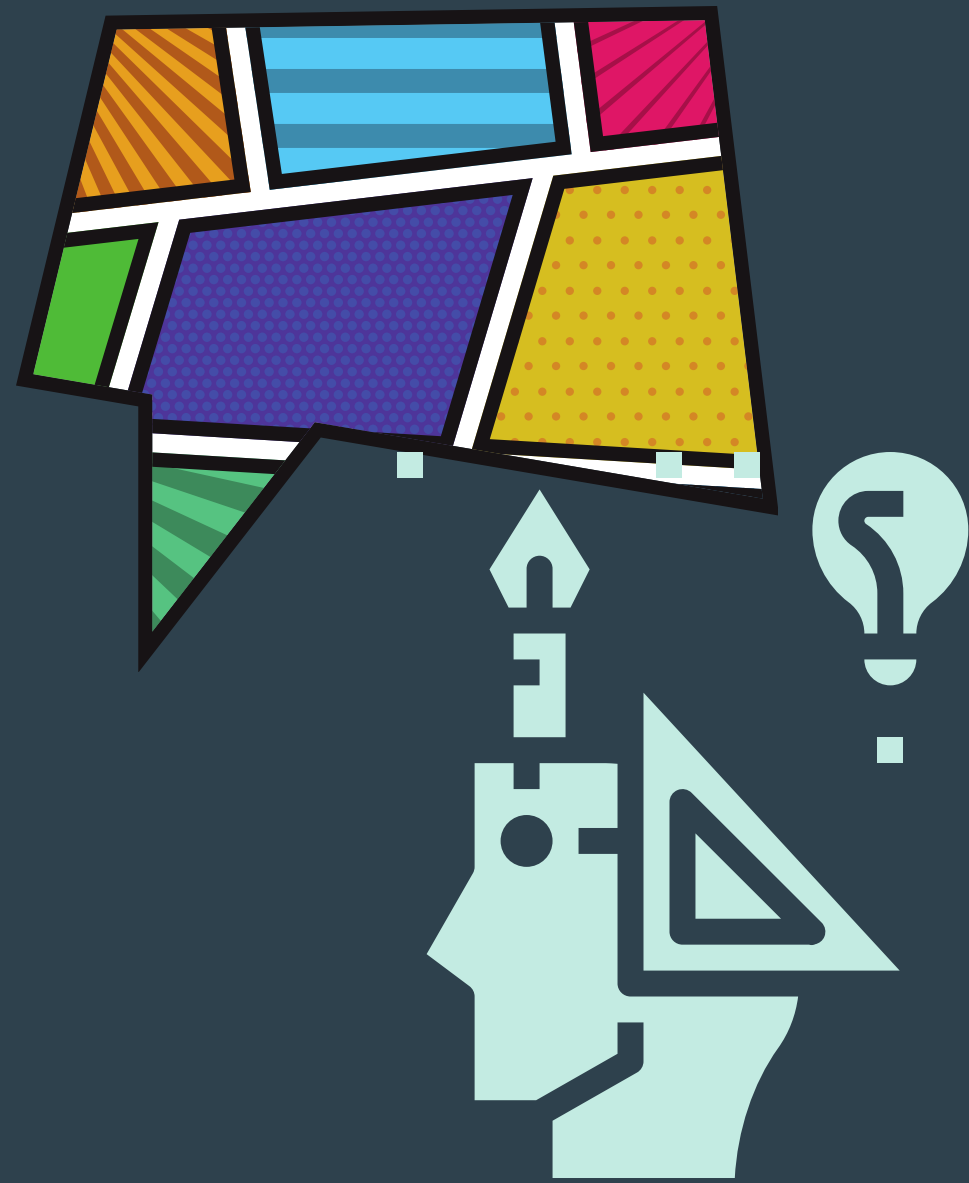

Alaki zavarok

Tartalmi zavarok

Gondolkodászavarok

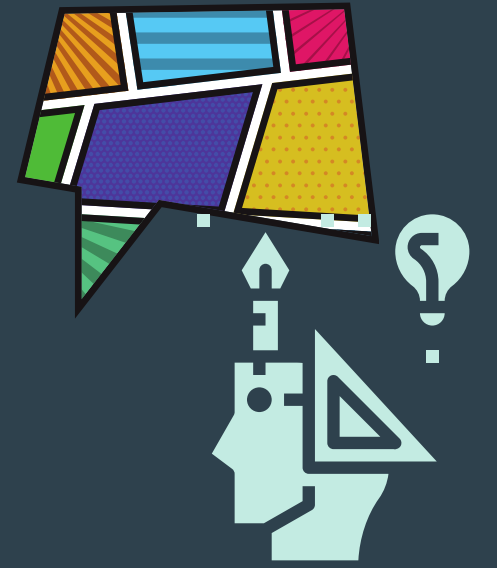

Alaki zavarok

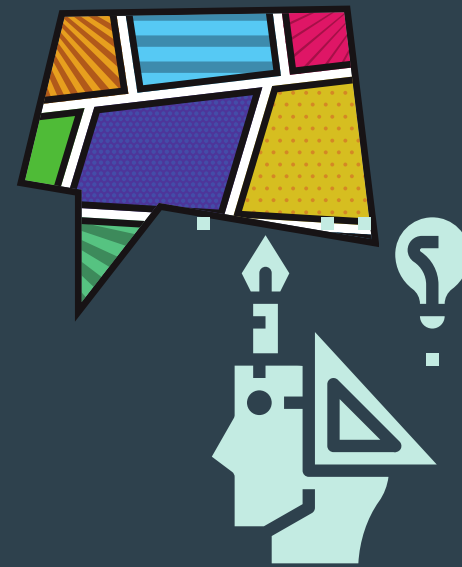
Tartalmi zavarok

Alaki zavarok (1) menyiségi zavarok

- A gondolkodási folyamat lassulása
 - Fáradtság, monotonia, alkohol, szedatívumok
 - Depresszió – monoideizmus
 - Epilepszia – viszkózus gondolkodás
 - Pszichózisok – gondolatelakadás, zárlat
 - Ment. ret., dementia, Parkinson, hypothyreosis
- A gondolkodási folyamat gyorsulása
 - Izgalom, érdeklődés, stimulánsok, kávé, hyperthyreosis
 - Mánia – gondolatrohanás, -szökellés, szekunder inkoherencia

Alaki zavarok (2) minőségi zavarok

- Asszociációk zavarai
 - Szokatlan, bizarr: schizofrénia
 - Hangzási: mánia, ASD
- Verbigeráció, sztereotíp gondolkodás, neologizma: sch., asd
- Oldalláncosság (arborizált gondokodás)
- Primer inkoherencia, schizophasia (szósaláta): szkizofrénia
- Gondolatelvonás, -beültetés, -felhangosodás: szkizofrénia
- Kóros vonatkoztatások, jelentőségadások: paranoid pszichózisok
- Kettős könyvelés
- Projekció

Gondolkodászavarok

Alaki zavarok

Tartalmi zavarok

Gondolkodászavarok

Tartalmi zavarok

Tartós, diszfunkciót okozó tudattartalmak

- Elfogultság – egyoldalú beállítódások, min. diszfunkció
- Túlértékelt eszmék – egyoldalú beállítódás, jelentős diszfunkció (pl. vallási, politikai fanatizmus)
- Fóbiák
- Kényszergondolatok
- Téveseszmék (doxasmák)

Tartalmi zavarok

Fóbiák, kényszergondolatok

- **Fóbiák** - túlzó, irracionális, leküzdhetetlen félelmek, elkerülő viselkedés
 - Agorafóbia (zárt, nyílt, magas, tágas, kicsi, stb.)
 - Szociális fóbia (szerepelni, beszélni, enni, elpirulni...)
 - Specifikus fóbiák: kígyó, pók, tű, vihar, stb.
- **Kényszergondolatok**
irracionális (beteg szerint is),
szorongást keltő gondolati automatizmusok
 - Kényszerasszociációk
 - Kényszerképzetek
 - Kényszeres meggyőződés
 - Kényszeres tépelődés

Obszessziók felosztása tartalom szerint

- agresszív
- kontaminációs
- vallásos/morális
- szexuális
- betegséggel kapcsolatos

Tartalmi zavarok *Téveszmék - doxasmák*

Definíció: Valóságban megalapozatlan, én-re vonatkozó ítéletek, meggyőződések, valódiságukról a beteg meg van győződve

- Előfordulás: Pszichotikus állapotok
 - Szkizofréniák
 - Paranoid pszichózisok
 - Affektív pszichózisok
 - Organikus, drogindukált pszichózisok

Gondolkodászavarok

Tartalmi zavarok Téveszmék - doxasmák

- Én-vonatkozás szerint
 - Megalomán = Egodiasztolás
 - Mikromán = Egoszisztolás
- Felépítés logikussága szerint
 - Renszerezett, rendszerezetlen
 - Nem bizarr, bizarr, badar
- Hangulati fekvéssel való kapcsolat szerint
 - Holothym
 - Heterothym
- Kialakulás szerint
 - Primer (kulcsélmény)
 - szekunder (magyarázó)
 - indukált
 - *folie à deux* (shared psychosis)

Tartalmi zavarok *Téveszmék - doxasmák*

Tartalom szerint

- Megalomániás (egodiasztolás) doxasma
 - Genealógiás (származási)
 - Politikai
 - Inventátoros (feltalálási)
 - Erotomán (szerelmi), cohabitációs
 - Religiózus (vallásos)
 - Persecutoros (üldöztetési)
angolszász szakirodalom szerint
- Mikromániás (egoszisztolás) doxasma
 - Persecutoros (üldöztetési) –
magyar szakirodalom szerint
 - Mérgeztetési
 - Querulátoros (perlekedési)
 - Zelotypiás (féltékenységi)
 - Önvádlatos / bűnösségi
 - Meglopatásos / elszegényedési
 - Hipochondriás, nihilisztikus

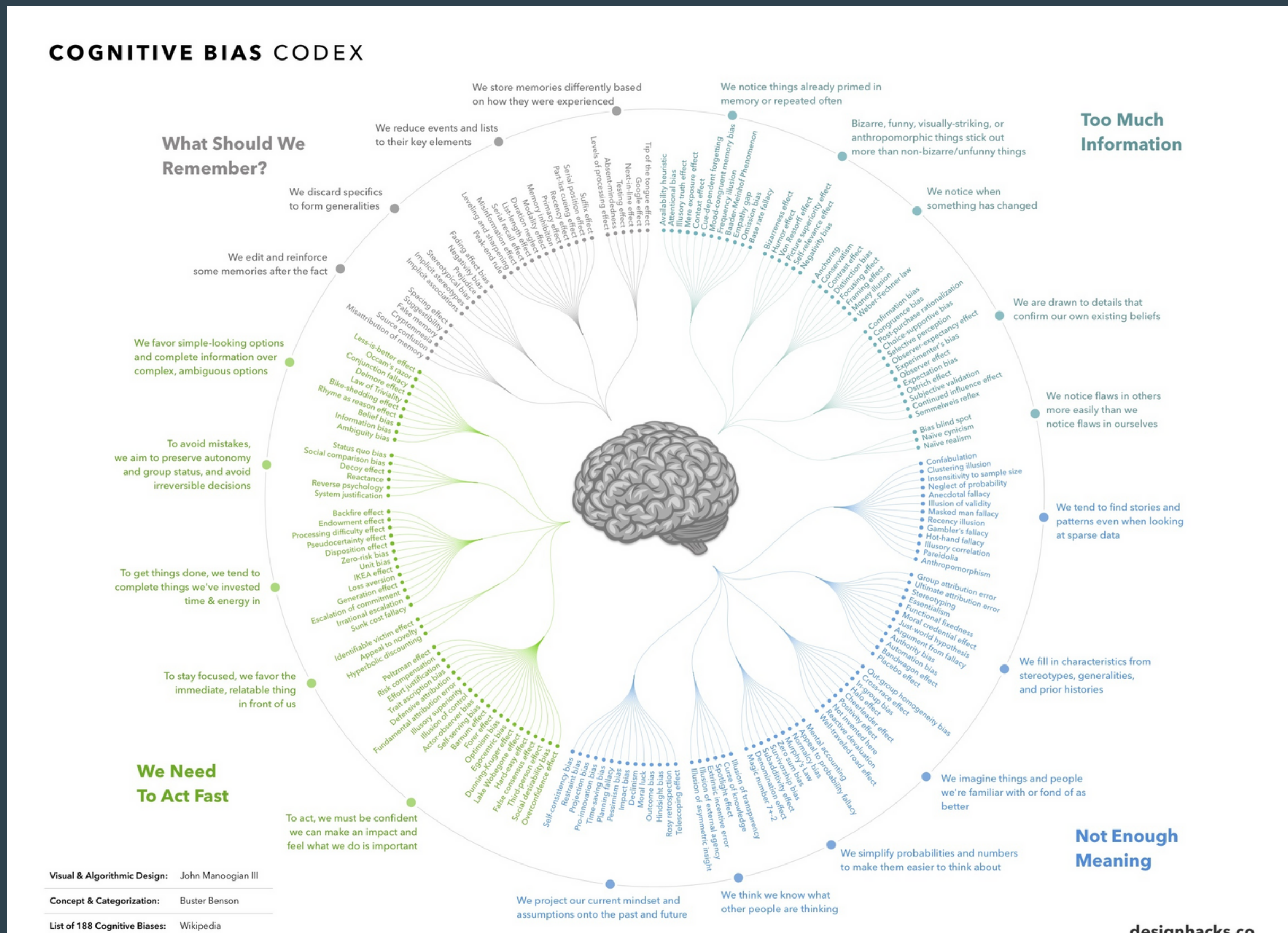
Ismeretfeldolgozás magasabb szintjének zavarai

- Imperativizmus – negativ preferencia – kognitív tetrád (Tringer)
 - én, én és a másik, valóság, jövő
- Elsődleges, másodlagos **diszfunkcionális attitűdök**, logikai hibák, automatikus negativ gondolatok
- Önbeteljesítő próféciák (Aronson: centrális motívum):
 - önkép önmaga beteljesítésére törekszik – énvédő kognitív manőverek.
- Adaptív és **vulnerabilis gondolkodás** (egy dimenziós, abszolút, értékelő, szubjektív, globális, homályos, általános stb.)

Gondolkodászavarok

Cognitive Bias Codex

<https://www.visualcapitalist.com/wp-content/uploads/2021/08/all-188-cognitive-biases.html>

KLINIKAI SZAKPSZICHOLOGUS KÉPZÉS

Az érzelmi élet zavarai

Farkas Kinga, 2021.09.21.

Affektivitás (érzelmi élet)

DEFINÍCIÓ

"Az én által szubjektívnek érzett azon megnyilvánulások, amelyekben az egyén viszonyulása tükröződik a külvilág történéseihez és saját belső tevékenységeihez." (Ozsváth, 2011)

- érzelem (emotio)
- hangulat (thymia)
- közérzet (phoria)
- indulat (affektus)

1. szavakkal kifejezhető
2. belsőleg érezhető
3. külsőleg is megfigyelhető

Érzelmek

felismerés, kifejezés, szabályozás

- Alapérzelmek (öröm, harag, szomorúság, félelem, undor, meglepetés)
 - 1. döntési szint: van-e jel?
 - 2. döntési szint: fontos-e?
 - 3. döntési szint: pozitív v. negatív? (appetens vagy averzív - fight or flight - viselkedés)
- Komplex szociális érzelmek (bűntudat, féltékenység, elégedettség...)
- Neurobiológia
 - Limbikus rendszer (hippocampus, amygdala, insula)
 - Prefrontális cortex (ACC, OFC, dPFC)

Érzelmi élet zavarai

Érzelmek

Érzelmi reakció komponensei

- **Szubjektív** komponens – az érzelmi élmény átélésének tudatossá válása;
- **Kognitív** komponens – részben az ingerek jelentőségének értékelése, részben a figyelmi preferenciák módosulása, emlékezeti felidézés és a további döntéshozatal előkészítése;
- **Éberség** (arousal) változása;
- **Vegetatív** változások, amelyek az autonóm idegrendszer és a neurohormonális rendszer által mediáltak;
- **Motoros** komponens – mimika, pantomimika, verbális folyamatok, prozódia;
- **Motivációs** állapot, cselekvéskészség megváltozása.

Érzelmi élet zavarai

Kóros érzelmi állapotok

- Érzelmi reakció intenzitásának zavarai
 - Érzelmi reakció **intenzitásának fokozódása**
 - Kóros **negatív** tónusú állapotok
 - Kóros **pozitív** tónusú állapotok
 - Érzelmi reakció **intenzitásának csökkenése**
- Érzelmi reakciók **minőségi** zavarai
 - Hangulat zavarai
 - Közérzet zavarai

Érzelmi élet zavarai

Kóros érzelmi állapotok *Érzelmi állapot intenzitásának fokozódása* *negatív tónus*

- Szorongás
 - Lefolyás, típusok
 - Szituatív, nem kóros, sőt
 - GAD, fóbiák, pánik, PTSD, OCD
 - Egyéb pszichiátriai betegségek tünete (pl. depressziós epizód, pszichózis)
 - Tünetek
 - Szubjektív
 - Vegetatív
 - Viselkedéses

Érzelmi élet zavarai

Kóros érzelmi állapotok *Érzelmi állapot intenzitásának fokozódása* *negatív tónus*

- Agresszió
 - Fenygető ingerre adott válasz
 - Szociálisan szabályozott
 - Impulzuskontroll zavarai; Ringel-f. preszuicidális triász; explozív reakció; acting out
 - Pszichózis, mánia, szerhatás, stb.
- Egyéb kóros állapotok
 - Kóros érzelmi igénybevehetőség
 - Affektus-augmentáció

Érzelmi élet zavarai

Kóros érzelmi állapotok *Érzelmi állapot intenzitásának fokozódása* ***pozitív** tónus*

- Fokozott érzelmi reakciók – általában a hangulat emelkedésével együtt
 - Extasis, furor maniacus
 - Mánia
 - Epilepsziás aura, egyes pszichózisok
 - Szerhatás,
 - Organikus eltérések

Érzelmi élet zavarai

Kóros érzelmi állapotok *Érzelmi állapot intenzitásának csökkenése*

- Apathia, közöny
 - Autizmus, ment. ret., depresszió, demencia
- Érzelmi elsivárosodás
 - Szkizofrénia negatív tünete
- Érzelmi gátoltság – lethargia, stupor
 - Depressziós kórképek
- Emocionális parkinsonismus
 - Típusos antipszichotikumok
- Alkoholos személyiségváltozás

Érzelmi élet zavarai

Kóros érzelmi állapotok *Érzelmi reakciók **minőségi** zavarai*

Szocializáció – személyiség fejlődése – adekvát, kornak megfelelő érzelmi reakciók

- Infantilizmus
- Regresszió, disszociatív zavarok, Ganser-tünetcsoport
 - (beszűkült tudatállapot, desorientatio, disszociatív amnézia)
- Ambivalencia
 - pl. borderline sz. z., pszichózis
- Emocionális inkontinencia
 - Organikus károsodások
- Inadekvát érzelmi reakciók
 - Pl. pszichózisok

Érzelmi élet zavarai

Kóros érzelmi állapotok *Hangulatzavarok*

- Dysthymia – Hangulatzavarok, egyéb betegségek
 - (melancholia, stupor)
- Hyperthymia – Mániás epizód
- Parathymia – Pszichózisok

Közérzet zavarai

- Dysphoria
- Euphoira

Köszönöm a figyelmet

farkas.kinga@med.semmelweis-univ.hu